

Wij loochenen niet, dat zijn vaderlandsliefde, zijn menslievendheid vermengd waren met eerezucht en zelfzucht. Die menslievendheid, welke niets ontziet, noch besmettelijke ziekten, noch vermoeienis.

616. MERKEN, BEMERKEN, BESPEUREN, OPMERKEN, WAARNEMEN.

Merken is uit bepaalde kentekenen, die men ziet, tot het bewustzijn van iets komen.

Bemerken en **bespeuren** onderstellen, dat er niet alleen een indruk ontvangen is, maar ook, dat er ook enige inspanning van het verstand plaats had.

Opmerken is het bemerken van wat door opzettelijke of onwillekeurige waarneming de aandacht trekt.

Waarnemen is acht geven op de indrukken van buiten, die in ons tot bewustzijn komen, en ze van elkander onderscheiden.

Dat gevoel mocht niemand merken, allermint zijn tante, die er immers niets van zou begrepen hebben. Hebt ge zijn vergissing gemerkt?

Hij bemerkt zwarigheden, die de vorige te boven gaan. De baron bemerkte mijn verlegenheid. Toen de koning de toeslag bemerkte, verheugde hij zich.

Hij bespeurde niets van het bedrog. Dit is voor de eerste maal, dat ik een zo verregaande gemeenzaamheid tussen hen bespeurd heb.

Men is er zo aan gewoon, dat men het nauwelijks opmerkt. Of er vooruitgang is op te merken in het gebruik onzer taal.

Die verschijnselen heb ik reeds dikwijls waargenomen.

617. MISLEIDEN, BEDRIEGEN, BEDOTTEN, FOPPEN.

Misleiden is eigenlijk iemand op een verkeerd spoor brengen en daardoor dwaling veroorzaken; het wordt alleen in figuurlijke betekenis gebruikt.

Bedriegen is iemand door list, door leugen, enz. in dwaling doen verkeren; het onderstelt schending van vertrouwen met het doel zichzelf te bevoordelen.

Bedotten en **foppen** sluiten altijd opzet in, maar hebben toch een minder ongunstige betekenis dan **bedriegen**, daar zij ook gezegd worden van onschuldige misleidingen, die geen nadeel berokkenen. Beide woorden behoren tot de gemeenzame spreektaal.

Hij heeft zich door de schijn laten misleiden. Gij weet, dat men geen moeder kan misleiden.

Hij hangt van liegen en bedriegen aan elkander. De rentmeester heeft de graaf op een schandelijke wijze bedrogen.

Hij moet weten dat men Herman Flinck niet ongestraft poogt te bedotten. Dan zal ik u voor al de boeren, die gij bedot, ten toon stellen. (LOOSJES)

Die Klaas foppen wil, die moet al wat vroeg opstaan. (v. EFFEN) De heer V. fronste de wenkbrauwen; het kwam hem voor, dat men hem wilde foppen.

618. MISMAAKT, MISVORMD, WANSTALTIG, WANSCHAPEN.

Mismaakt duidt aan wat lelijk is door onnatuurlijke vergroeiing van enig deel van het lichaam.

Misvormd heeft ongeveer dezelfde betekenis en drukt uit, dat iets afwijkt van de goede vorm en dus een slechte of lelijke vorm heeft.

Wanstaltig geeft te kennen, dat iets onregelmatig of onnatuurlijk van bouw is, waardoor het een onaangename indruk maakt.

Wanschapen is lelijk geschapen en dus gedrochtelijk.

De lammen, de blinden, de kreupelen en mismaakten. Alhoewel hij klein en door zijn bult mismaakt was van stature.

Geheel uitgeteerd, misvormd door ziekte en smarten. De vlekkeloos Reine hebt gij gemaakt tot een misvormd lijk.

Een wanstaltig persoon. Een wanschapen kind.

619. MISNOEGD, MISTROOSTIG, MOEDELLOOS, TERNEERGESLAGEN, NEERSLACHTIG.

Door leed ter neer gedrukt.

Mismoedig is hij, die weinig licht in zijn toestand ziet en daardoor onverschillig geworden is.

Mistroostig betekende oorspronkelijk diep neerslachtig, wanhopig, voor iedere troost ontoegankelijk, maar wordt thans veelal gebruikt in de minder sterke opvatting van : niet opgewekt.

Moedeloos geeft te kennen, dat men door ontmoedigende teleurstelling zijn vertrouwen op het welslagen van iets verloren heeft.

Terneergeslagen is iemand, die alle moed verloren heeft, omdat hij door zijn eigen toestand of door de omstandigheden niet tot opgewekt handelen in staat is.

Neerslachtig wil zeggen, dat men de veerkracht van zijn geest tijdelijk verloren heeft; het geeft echter een meer blijvende toestand te kennen dan **terneergeslagen**.

Beviel de landvoogd niet aan zijn raadslieden, niet minder mismoedig was hijzelf. Ten slotte was hij een mismoedig en werkeloos toeschouwer van het wederrechtelijk geweld gebleven.

Daar werd hem gemeld, dat zijn beminde overleden was; mistroostig begaf hij zich toen in de geestelijke stand. Geruchten van oorlog maakten hem mistroostig en ziek. De mistroostige stemming, waarin zij gebracht was door de ontvangst, die haar in Den Haag was wedervaren.

Moedeloze mensen, die, door tegenspoed gefolterd, de dood niet vrezen, maar dezelve zoeken. Herhaalde malen beproefde ik zijn werken te lezen, telkens gaf ik het moedeloos op.

Zij vond haar geheel terneergeslagen over het besluit, dat Madeline genomen had. Het was V. A. die de debatten opende — terneergeslagen sprak van de machteloosheid zijner partij (BOUDIER-BAKKER, Klop op de deur.)

Wanneer men Gods lieve wereld als een woeste wildernis afschildert, dan maken wij de mensen neerslachtig, lusteloos. Het jonge meisje was neerslachtig, en zat als onverschillig naar al hun lange vertellingen te luisteren.

620. MISPAS, MISSTAP.

Mispas is een fout, een vergissing, een onhandigheid, een lichter vergrijp tegen de zedelijkheid of welvoegelijkheid.

Misstap is een zwaarder vergrijp, of een verkeerde of slechte daad, vooral als gevolg van onervarenheid.

Als men de mispassen der kinderen berispt. Alle mispassen, voorbarigheden en malle figuren. (BEETS)

Ik heb met een goed oogmerk verkeerd gehandeld — verschoon dus deze misstap van uw vriendin. Op zestienjarige leeftijd had hij een zware misstap begaan... hij had een brandbrief geschreven.

Synoniemen

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

